

Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 OSLO

Deres ref:
Saksbehandler: AIO
Vår ref: 07/3936-
Dato: 27.09.2007

Sosial og helsedirektoratets høringsvar om forslag om innføring av tidsfrister for krav om universell utforming av IKT i ny-diskriminerings- og tilgjengelighetslov

Sosial og helsedirektoratet har mottatt høringsbrev fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Fornyings- og administrasjonsdepartementet om innføring av tidsfrister for krav om universell utforming, med høringsfrist 1. oktober 2007.

Vi gjør oppmerksom på at Deltasenteret er saksbehandler for Sosial- og helsedirektoratet og at Deltasenterets høringssvar inngår i direktoratets svar.

Generelle kommentarer

Sosial- og helsedirektoratet er glade for at mindretallets forslag i NOU 2005:8 om innføring av tidsfrister for krav til universell utforming av IKT rettet mot allmennheten ble tatt til følge, og vil berømme departementene for et godt strukturert og informativt høringsdokument.

Systemmessig kan IKT-anvendelsene grupperes i 3 hovedområder:

- IKT som er en del av virksomhetenes hovedløsning rettet mot allmennheten. Denne typen IKT-anvendelser faller naturlig inn under sektoransvaret og omfattes derfor av Syse-utvalgets lovforslag.
- IKT som *ikke* er en del av virksomhetenes hovedløsning. Denne typen IKT-anvendelser er ikke ment å betjenes av eller være en del av dialogen med publikum og kan unntas fra diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.
- Andre IKT-anvendelser rettet mot allmennheten. Slike anvendelser kan gjelde utvikling av infrastruktur eller være konsesjonsbelagt og dermed styrende for tilbudene som kan gis. Internett-infrastruktur og innføring av digitalt bakkenett kan være eksempler på slike anvendelser. Det må derfor tas stilling til i hvilken grad slike anvendelser skal omfattes av loven, eventuelt om det må lages egne frister eller lover for slike områder.

I NOU 2005:8 understrekes at sektoransvarsprinsippet skal gjelde, slik at departementene har ansvar for å vurdere rettslige og ikke-rettslige tiltak innenfor sine

Sosial- og helsedirektoratet

Deltasenteret

Aina Olsen, Tel: 24 16 35 39

Postadr: Pb 7000 St Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadr: Universitetsgaten 2, Oslo

Tel: 810 20 050 • Faks: 24 16 30 01 • Org. nr.: 983 544 622 • postmottak@shdir.no • www.shdir.no

ansvarsområder, og at FAD har et særskilt ansvar for å koordinere og samordne politikken på IKT-området.

Ansaret for IKT er delt mellom ulike sektorer. Dette kan komplisere muligheten for håndheving av kravene.

Sosial- og helsedirektoratet mener at ansvaret for universell utforming innen IKT som hovedregel må forankres i de virksomheter og sektorer teknologien inngår. Når brukere føler seg utestengt, skal en klage først rettes mot virksomheten / sektoren som eier problemet.

Samtidig må brukernes klageadgang gjøres så enkel og oversiktlig som mulig og vi ser det naturlig at Likestillings- og diskrimineringsombudet utgjør en felles "portal" for alle som mener seg diskriminert, uavhengig av årsak. Ombudet må knytte til seg ekspertise på nødvendige fagområder og vi mener det nye "IT-direktoratet vil kunne være ombudets fagmiljø på IKT-området.

Vi ser behov for en tydelig avklaring av myndighet og roller mellom det nye forvaltningsorganet og ombudet. Vi ser behov for gode oppfølgingstiltak og rutiner for klageadgang som sikrer oversiktlig og at ansvar ikke pulveriseres.

4. Definisjonen av IKT

Vi er enige i AID og FADs syn om at IKT må defineres ut fra funksjonalitet og ikke teknologityper for å unngå at definisjonen må endres som følge av raske teknologiske endringer. Vi ser også nødvendigheten av å avgrense IKT som faller inn under loven fra "embedded ICT".

Den foreslåtte definisjonen av IKT, som atskilt fra "embedded ICT" virker likevel noe uheldig fordi IKT her defineres ved hjelp av en uttømmende liste av anvendelser. Det kan føre til at dersom det skulle tilkomme nye anvendelser av IKT, som ikke er nevnt i definisjonen, vil ikke loven gjelde disse anvendelsene. Eksempelvis kan berøringsfrie brikker som betalingsmiddel eller adgangskontroll kunne havne i en gråson.

Det *kan* også være vanskelig å trekke grenser mellom integrerte systemer og brukerrettet IKT, slik det foreslås definert i utkastet – ikke bare fordi det kan være tvil om et system er del av hovedløsningen, men også om det er IKT i lovens forstand. Vil for eksempel systemer for informasjon og nettilgang ved alle senger på sykehus komme inn under lovens definisjon av IKT eller integrerte systemer?

Vi foreslår derfor følgende definisjon:

"Med IKT, i følge denne loven, omfattes alle teknologibaserte systemer og tjenester som inngår i virksomheters hovedløsninger for informasjon, kunnskapsbehandling og/eller kommunikasjon og som er rettet mot eller stilles til rådighet for allmennheten".

Målet er tilgjengelighet og kriteriene er om:

- 1: systemet inngår i den teknologiske hovedløsningen rettet mot allmennheten og dersom "ja":
- 2: det dreier seg informasjon, kunnskapsbehandling eller dialog med brukerne som inngår i teknologibaserte tjenester på alle livsområder (for eksempel skole, arbeid).

For å sikre kompatibilitet og bør det også settes frist for eksisterende utstyr. Det bør defineres hva som menes med systemer eller løsningsversjoner. Mange IKT-systemer virker sammen med andre, og dersom deler av *eksisterende* IKT-system skiftes ut, må det i forskriftene sies noe om når hele dette IKT-systemet bør defineres som ny IKT.

Ettersom omløpshastigheten for IKT-baserte løsninger er stor, ser vi ingen grunn til at en endelig frist for når eksisterende IKT skal være universelt utformet skal være lengre enn for området hjemlet etter universell utforming i plan- og bygningsloven, og foreslår derfor at fristen for eksisterende utstyr den samme som for forslaget i NOU 2005:8 (2019).

8. Nærmere om håndheving av lovpålegg

8.2 Hvilken myndighet bør håndheve kravene?

Sosial- og helsedirektoratet mener at tilsynsmyndighet for krav om universell utforming av IKT bør ligge i det nye forvaltningsorganet under Fornyings- og administrasjonsdepartement med de oppgavene som er skissert i utkastet. Teknisk kompetanse med ansvar å følge opp kravene og konsultere andre fagmiljøer med spisskompetanse, vil være en av forutsetningene for det nye organet.

Brukeren som møter et tilgjengelighetsproblem, må slik det er skissert i Generelle kommentarer, først og fremst kunne forholde seg til den virksomheten som eier problemet. Dersom dette ikke ivaretas, bør brukeren kunne henvende seg til én instans uavhengig av diskrimineringsens art. Sosial- og helsedirektoratet mener Likestillings- og diskrimineringsombudet må være den *juridiske* klageinstansen som vil kunne vurdere om saken dreier seg om brudd på diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

Likestillings- og diskrimineringsombudet må kunne innhente kompetanse på IKT i ulike miljøer, også utenlandske. Det ligger i Likestillings- og diskrimineringsombudets rolle å bringe saker om brudd på loven videre.

8.3 Tilsynsmyndighetens reaksjoner ved brudd på krav om tidsfrister for universell utforming

Vi er enige i at det bør innføres egen hjemmel for pålegg ved manglende oppfyllelse av plikten til universell utforming av ny IKT.

I tråd med retten til tvangsmulkt ved manglende oppfyllelse av pålegg på andre områder, bør tilsynsmyndigheten også kunne fastsette tvangsmulkt ved manglende oppfyllelse av krav til universell utforming innen IKT.

8.4 Spørsmål om de bør knyttes en dispensasjonsadgang til bestemmelsen

Sosial- og helsedirektoratet er enig med konsekvensanalysen i at "Det kan foreligge sikkerhets- eller personvern hensyn eller andre særlige grunner for at dispensasjon skal kunne innvilges, men bare der dette er åpenbart nødvendig og uten tvil er uforenlig med prinsippet om universell utforming.

Det må være en høy terskel for å innvilge dispensasjon. **Vi er enige med** forslaget i NOU 2005: 8 Likeverd og tilgjengelighet om at klageinstans for dispensasjonsvedtak bør være Likestillings- og diskrimineringsnemnda.

Forskrift til loven

Nærmere spesifisering av hva hovedløsningen er og hvordan informasjon og brukerdiallog skal forstås, bør gjøres i forskriften til loven.

Det bør her presiseres at det er viktig å fokusere på applikasjonens art i tillegg til informasjon og kommunikasjon siden det er funksjonaliteten og ikke teknologien som i det vesentlige har betydning. Videre kan forskriften presisere at universell utforming av hovedløsningen innebærer både at den har nytteverdi og er brukervennlig. Universell utforming og utforming tilpasset ulike brukergrupper må ses i sammenheng.

Forskriften bør beskrive og utdype:

- Kompatibilitet, ulike/multimodale brukergrensesnitt og utstyr som kompenserer for ulike funksjonsnedsettelse, også kombinerte sansetap.
- Smarte agenter
- Ulike brukergrensesnitt som kan skreddersys
- Både brukernytte og brukervennlighet

Sosial- og helsedirektoratet ønsker å vektlegge betydningen av at IKT rettet mot allmennheten har standardiserte, teknologiske grensesnitt som sikrer kompatibilitet mot individuelle tekniske hjelpemidler.

5. Lovforankring av tidsfrist for plikten til universell utforming av IKT

Sosial- og helsedirektoratet sier seg enige i at lovforankring av tidsfrister for universell utforming bør forankres i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

6. Virkeområde for plikten

Virkeområdet for plikten bør omfatte all IKT rettet mot allmennheten. Dette forstår vi som alle livsarenaer hvor brukerne søker informasjon og behandler informasjon eller samhandler med teknologiske systemer og teknologibaserte systemer.

Utkastet viser til § 10 i Syse-utvalgets lovutkast. Vi vil spesielt understreke nødvendigheten av at virkeområdet for plikten må omfatte arbeidsplasser både innenfor privat og offentlige sektor. Vi er bl.a. informert om at store offentlige virksomheter i de senere år har kjøpt inn nye IKT-systemer, for eksempel for saksbehandling, som er vanskelige å benytte for synshemmede. Hovedløsningen for IKT må være slik skissert i pkt. 4 under Forskrift til loven. Ansvarsforholdet mellom arbeidsgiver og det offentlige når det gjelder tilrettelegging av arbeidsplasser er uklart. Vi ser behov for revisjon av Arbeidsmiljøloven og tilhørende forskrifter på dette punkt.

Høringsnotatet legger opp til at det ikke skal stilles krav om teksting eller tegnspråktolking av fjernsynsprogrammer, men at tekniske løsninger skal legges til rette for at dette kan gjøres. Vi oppfordrer departementene om å vurdere om det er rimelig å stille særskilt krav til statskanalene.

7. Tidsfrister og utarbeidelse av standarder/retningslinjer

Sosial- og helsedirektoratet sier seg også enige i at IKT rettet mot allmennheten for neste løsningsversjon (altså ny IKT) skal gjelde fra januar 2011.

Myndigheten som kan gi dispensasjon bør være tilsynsmyndighetene, dvs. det nye forvaltningsorganet under FAD.

For å sikre at nødvendigheten av dispensasjon veier tyngre enn krav til tilgjengelighet, bør tilsynsmyndigheten ha plikt til å informere Ligestillings- og diskrimineringsombudet for å gi ombudet mulighet for å vurdere spørsmålet juridisk.

8.5 Informasjon og veiledning

Det nye forvaltningsorganet bør ha et *overordnet* informasjons- og veiledningsansvar i forbindelse med krav om universell utforming av IKT. Informasjons- og veiledningsarbeidet bør gjennomføres i et samarbeid med andre fagmiljøer med kompetanse på området.

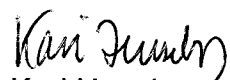
8.6 Begrensninger i domstolenes overprøvingsadgang

Vi er enige i høringsutkastets forslag til domstolenes prøvingsadgang og søksmålsfrist.

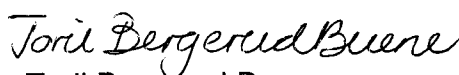
11. Økonomiske og administrative konsekvenser

Sosial- og helsedirektoratet har vurdert konsekvenser (kostnader og nytte) av innføring av tidsfrister. Etter vår mening ligger det betydelig usikkerhet i anslagene både mht kostnader og nytte. NTNU's analyser tar utgangspunkt i en dansk kartlegging hvor flere respondenter mener kostnadsøkningen kan bli opp til 50 %. Om dette er beskjedne kostnadsøkninger er avhengig av størrelsesforhold mellom kostnads- og nyttesiden. Hvordan dette forholdet ser ut er ikke mulig å vurdere fordi nytten kun er beskrevet, ikke målt.

Med vennlig hilsen

Kari Huseby
Assisterende avdelingsdirektør

Toril Bergerud Buene
Avdelingsdirektør